

temettettek. Kivételt jelentett a temető K-i szélén feltárt dupla, egy hármás és a DK-i szélén egy csecsemővel eltemetett felnőtt nő sírja.

Az egytagú, aláhajlított lábú fibulák alapján, a temető legkorábbi fázisa a Kr. u. 3. századra datálható, a szemcsés kerámia alapján a 4. sz. végén–5. sz. elején zárulhatott le.

A temetőt két ÉK–DNy-i tengelyű és két ÉÉNy–DDK-i tengelyű Árpád-kori árok bolygatta. Egy kör-árokknál 5. századi beásást dokumentáltunk, többnél Árpád-kori bolygatást figyeltünk meg. A temető területén feltárt gödrök és árkok nagy része leletanyagot nem tartalmazott, a datálható Árpád-koriakra is a leletszegénység jellemző.

A 2008. évi kutatás alapján a temető K-i és Ny-i széle lehatárolható, D-en a nyomvonalon túlnyúlik; É-on biztosan folytatódik a BP-2-es lelőhelyet K–Ny-i irányban átszelő erdőszáv alatt is, ennek megkutatására 2009-ben lesz lehetőségünk.

A terület K-i részén néhány császárkori objektumtól eltekintve kétperiódusú Árpád-kori települészetet tártunk fel. Az első periódust két négyzetes alaprajzú ház képviselte, hullámvonalköteg díszítésű kerámiával. Az előkerült leletek alapján a 10–11. századra tehetjük.

A második periódushoz tartozott az objektumok többsége, köztük 6 félig földbe mélyített ház. A nagyszámú csigavonal-díszes kerámia, és az egyik házból előkerült II. István pénz alapján a 12–13. századra datálhatjuk. Viszonylag ritkaságnak számít az 1083. sz. ház, ahol a padló és a fal találkozásánál keskeny árkot, a sarkoknál cölöplyukakat figyelhettünk meg, ami alapján feltételezhetjük, hogy deszkával bélelték ki az épületet. A házak sarkában kemencét alakítottak ki, melyek kibontása során általában egy platniréteget találtunk, egy alkalommal kövek, több esetben kerámiatöredékek kerültek felő a platniréteg alól. Három esetben figyelhettünk meg úgynevezett „nyelet” a ház sarkánál. Továbbá 4 szabadon álló kemencét vagy tüzelőhelyet és 6 Árpád-kori árkot tártunk fel. Megfigyelésünk alapján a falu a nyomvonal területén K-i irányba, a patak felé tovább terjed.

Munkatársak: Kondorossy Szabolcs régész; Bernáth István, Csalah Dániel, Jori Tünde, Kámány Andrea, Kecskés Balázs, Merkl Máté, Rostás Zsuzsa, Szeglety Katalin, Szeredi Anna ásatási technikusok; Alibán András, Viemann Zsolt geodéták.

KOROM ANITA – TEREI GYÖRGY

80. Bükkábrány, Kőküti-dűlő II. (bányaterület)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Kk, Kú

2008. március 31-én a bánya által előkészített területen helyszíni szemlét végezhattunk, melynek során az alábbi jelenségeket dokumentáltuk. A 2007-ben feltárt, s korábban részinformációk alapján lehatárolt II. lelőhely D-i, DK-i irányban nyúlik tovább, ahol újkőkori, a korábbi ásatás alapján az AVK kialakuló fázisához (Szatmár II.)

sorolható nagy mennyiségű kerámiát, obszidiánt és paticot gyűjtöttünk.

A H7/78 jelzésű kút D-i oldalán egy 1768-as keltezésű II. József ezüstöt találtunk, s ettől ÉK-i irányban az E-35 és E-36 jelzésű kútsorok között késő középkori, kora újkori cserepeket gyűjtöttünk, mely alapján indokolt lehet e terület próbaárokkaal történő vizsgálata.

SELJÁN ÉVA – VERES JÁNOS

81. Büssü határa

(Somogy megye) Ró, Kö

Február 22-én több lelőhelyen végeztem terepbejárást.

Dohányos-dűlő: Büssü középkori templomát keresve a Dohányos-dűlőben római cserepeket gyűjtöttem kb. 200 m hosszan a száraz szántásban.

Újtelep, Rossz-templomi-dűlő (Pusztá-templomi-dűlő): A Büssütől Ny-ra húzódó Újteleptől É-ra kb. 200 m-re található erdőfolt középkori templom helyét rejti. Helyét kb. 16×10 m-es területen kisebb-nagyobb gödrök, bozótos felszín jelezte, valamint több ép téglá. A falu bizonyosan a dombtető legmagasabb részén épült templomtól K-re, 500–800 m-re fekvő patak mentén húzódik, ahol idő hiányában nem végeztem terepbejárást.

K. NÉMETH ANDRÁS

82. Cigánd, Diós-dűlő

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Sza, Ge, Á

2008. július 21. és augusztus 27. között megelőző feltárást végeztünk a Diós-dűlőben található két lelőhelyen. A gépi finomnyesést minden esetben régész irányításával végezték. A humuszoláshoz kapcsolódóan elvégeztük a terület műszeres fémkeresős vizsgálatát is. Ennek eredményeként a területről több fémtárgyat gyűjtöttünk, amelyek közül említést érdemel egy római kori bronzpénz, valamint egy Árpád-kori bronz karperec.

I. lelőhely: A lelőhely teljes területéről nagy mennyiségű szórvány leletet (edénytöredékek, obszidiánpenge töredékei) gyűjtöttünk, ami az egykori település(ek) intenzitását jelzi, részben pedig a modern kori földművelés rovására írható. A lelőhely bolygatottságát, pusztulásának mértékét mutatja, hogy sokszor objektumokhoz már nem köthető „kultúrrétegekből” kerültek elő a leletek. A feltárt objektumokból nagyrészt római császárkori germán leletanyag került elő, továbbá az igen nagy számban – sajnos főleg szórványként – előkerült obszidiántöredékek egy erősen elpusztult őskori, neolitikus településre is utalnak a lelőhelyen belül. A munkálatok kiemelkedő lelete egy germán bronzfibula és ugyanazon gödörből előkerült féldrágakő gyöngyszem. Az ezen a részen koncentrálódó régészeti jelenségek indokoltá tették, hogy É-i irányban 15 m hosszú szakaszon mintegy 1,5 m-rel kiszélesítsük a kutatott területet, ahol további objektumokat találtunk. A lelőhely É-i illetve D-i irányban mindenképp tovább folytatódik.

II. lelőhely: A feltárás a két homokhát és a köztük lévő mélyebb rész D-i végét érintette. A lelőhely ezen részén korábban akácok helyezkedtek el. A korábbi talajművelés, az erózió illetve az akácok kivágása erős mértékben bolygatta és ez által pusztította a finom homokos talajú lelőhelyet. A gépi humuszolás és a feltárás során is számos, objektumhoz már nem köthető szórvány leletanyagot (őskori kerámiatöredékek, obszidiánpenge töredékei) találtunk a felszínen. A vizsgált 13 jelenség nagy része geológiai jelenségnek illetve jelenkori beásásnak/bolygatásnak bizonyult. Négy régészeti jelenséget azonosítottunk, de ezek is már csak a korábbi őskori megtelepedés földbe mélyedő objektumainak a legalja volt. A lelőhely ezen része nagy mértékben megsemmisült.

A geodéziai mérések alapján az I. lelőhelyen 1965,4 m²-t, a II. lelőhelyen 1735,6 m²-t tártunk fel.

KISJUHÁSZ VIKTÓRIA

83. Csanádapáca, Kisapáca

(Békés megye) B

2008. április 23-án helyszíni szemlét végeztünk a Maros hordalékkúpjain található bronzkori földvárak területén. A földvárat szinte majdnem minden oldalról víz folyta körbe; D-i oldalán lapos a terület, amely esősebb időkben víz alatt állhatott. A sánc egy igen lapos ovális formát mutat, külső felülete sárga; Ny-i vége, a dűlőtől közvetlenül D-re paticsos. A sánc vonulata igen jól megmaradt, végig követhető volt. Szinte az egész területet bejártuk, rajta kevés bronzkori edénytöredéket találtunk.

Munkatárs: Lichtenstein László.

RÓZSA ZOLTÁN

84. Csoma, temető

(Somogy megye) Ő

A Somogy megyei régészeti topográfiához végzett 1975-ös kérdőív pusztatemplomokra vonatkozó kérdésére válaszolva Csomán a temetőben lévő kápolnát jelölték meg ilyenek. Március 17-én középkori leleteket nem találtam, de a temető Ny-i bejárata közelében fekvő sírok földjéből több őskori cserepet szedtem össze.

K. NÉMETH ANDRÁS

85. Csókakő, vár

(Fejér megye) Kö, Kú

A 2008. július 7. és augusztus 1. között, az NKA Műemléki és Régészeti Kollégiumának anyagi támogatásával zajló kutatási program célja az alsóvár (1960–62. évi II. régió) kaputornyára irányuló munkák befejezése és az alsóvár újabb sávban történő feltárása volt.

A 15. századi gótikus kaputorony a vár eddig ismert legértékesebb műrészleteket őrző eleme (felvonóhidascsapórácsos kapuzat). A korábbi kutatások (1960–62, 1997–2000) részleteiben már érintették, majd 2007-

ben – belső terének és K-i előterének megkutatásával – teljesen feltártuk. Az idei kutatás – egy, a torony D-i homlokzata mentén nyitott szondával – a torony és a vár D-i kettős főfalrendszere időrendi viszonyának tisztázását tűzte ki célul. Ennek során (a tavaly észlelteket megerősítve) megállapítást nyert, hogy az alsóvár D-i főfal-rendszerének belső (É-i) síkja a 15. századi toronnyal egykorú, azzal egybeépült. A torony DK-i sarkához csatlakozó, keskeny felmenő falcsont – mely az 1995–96. évi műemléki helyreállítás során rézsús lefuttatást nyert – nem értelmezhető a torony „föltetős” fedésű őrszobafalának, hanem a 15. századi alapfalra ültetett gyilokjáró-fal maradványa. Ugyancsak megállapítást nyert, hogy a 15. századi torony-várfal együttes elé húzott – a barbakánnal kötésben álló, K-i végén „olaszos” szögben törő – új falsík a 16. sz. első felében épült. (Alapozási szakaszának tetején a torony oldalára kissé felfuttatott, korhatározó kerámiaanyagot tartalmazó öntött habarcsréteget terítettek el, mely alatt a falelválás tisztán jelentkezett). E 16. századi építkezés összefüggésbe hozható a toronybelső tavaly feltárt, „szögletes patkó alakú” köpenyezett beszűkítésével és K-i „belsőkapu”-kialakításával, melyet Matthäus Lang von Wallenberg salzburgi érsek (1519–1540) verete keltezett. Figyelemmel a vár szinte lakhatatlan állapotát jelző 1528-as leírásra, s az 1543/44-es török foglalásra, e torony- és várfalátépítés a Bakicsok birtoklásának időszakára (1530-as évek, 1540-es évek legeleje) valószínűsíthető. (A vár átfogóbb felújítási programjára utalhat többek között a felsővári ciszterna ugyanekkorra tehető felújítása, melyet I. Ferdinánd 1530-as érme keltez, továbbá az alsóvár D-i külső várfalával egybeépített barbakán emelése.)

Az alsóvár Ny-i részének egy újabb – É-D-i irányban teljes (17,5 m) hosszúságú és 5–7,5 m között változó szélességű – átvágása eredményeként számos 15–17. századi objektum, építészeti részlet került napvilágra, a tavalyi felületek K-i irányban kiterjesztett szerves folytatásaként.

A 2. árok „A” (É-i) szakaszán folytatódott az alsóvár Ny-i zárófala, a várkápolna, valamint a kaputorony falszorosa által határolt kettős sziklaterasz kutatása. A 15. századi periódus vonatkozásában a gótikus kápolnába vezető lépcsősor – eddig törmelékkel fedett – alsó szakasza került napvilágra. Az alsó terasz természetes sziklafelületére lefutó lépcsősor újabb 4-5 foka volt követhető: a járólapok már hiányoztak, de a sziklába vésett, habarcslenyomatos ágyazatuk rögzíthető volt. A lépcső alapját adó sziklatömb Ny-i tövében sikerült rábukkanni az alsó sziklaterasz 15. századi agyagos járósíntjének egy újabb csonkjára, melyet 2007-ben V. László és Hunyadi Mátyás pénzei kelteztek (felületén betaposott, erősen szenes-hamus törmelék). A 16–17. sz. vonatkozásában folytatódott a kápolna és lépcsősora elé húzott, K–Ny-i irányú támfalrendszer feltárása. Megállapítást nyert, hogy ennek korai (a 15. századi járósíntre alapozott) falmagva a 16. sz. első felére (megint csak a Bakics-időszakra) keltezhető, és K-i szakaszán, a kápolnalépcső tövében, É felé kiugratott, téglalap alaprajzú falazott akna tagolja